

UTICAJ DEJSTAVA IZ POZADINE NA TEMPO NAPADA SNAGA SA FRONTA

U eventualnom ratu treba očekivati da će oružane snage agresora biti izložene ne samo otporu jedinica s fronta nego i sistematskim udarima partizanskih i drugih snaga iz pozadine (teritorijalnih, ubačenih, ostavljenih, diverzantskih i drugih jedinica) i to utoliko više ukoliko njegovi prodori budu dublji, a okupirana teritorija veća. Ove jedinice vremenom će stvoriti uslove da se izvode zamašnije akcije pa će, pored gubitaka koje će nanositi agresoru, stvarati opštu nesigurnost u njegovoj pozadini i prisiljavati ga da odvajaju znatne snage. Time će snage u pozadini olakšati izvođenje borbenih dejstava jedinica s fronta.

Aktivnost jedinica u pozadini agresora može izražavati dvostruki uticaj na njegova dejstva — zavisno od toga u kakvom su odnosu ove snage. Kad su agresorove jedinice u napadu, snage u pozadini njegovog rasporeda nanosiće mu gubitke u živoj sili i materijalnim sredstvima, kočiće njegov manevar i pothranjivanje trupa na frontu, dejstvujući po komunikacijama i bazama, i remetiće sistem komandovanja, što će prisiljavati agresora da odvajaju snage za obezbeđenje svoje pozadine; ovo će negativno uticati na plansko izvođenje napadnih dejstava uopšte i tempo napada posebno. A kada snage u pozadini agresora sadejstvuju sopstvenim jedinicama koje napadaju s fronta — bilo neposredno ili posredno — mogu znatno olakšati napadna dejstva i doprineti povećanju tempa napada. Koliki će u tome biti doprinos snaga iz pozadine zavisice od niza faktora, a pre svega od njihove jačine i taktičko-operativnog položaja u odnosu na snage neprijatelja, jačine i sastava jedinica, postignutog iznenađenja i karaktera zemljišta.

U odnosu na primenu nuklearnih borbenih sredstava potrebno je podsetiti da će biti nužno obezbediti veliku rastresitost i elemenata borbenog poretka u zahvatu fronta i ostalih snaga i sredstava raspoređenih na čitavoj teritoriji koju drže zaraćene strane. To praktično znači da će se i agresorove jedinice rastresito raspoređivati — bilo da su u borbenom poretku, na maršu ili odmoru — a veće komande i ustanove, kao i razna skladišta, takođe će se cepati na manje, međusobno udaljene delove. Ovo će otežavati njihovo borbeno obezbeđenje i učiniti ih pogodnim objektima za dejstvo manjih jedinica u pozadini.

Nesumnjivo, kad je agresor u odbrani pružaće se daleko veće pogodnosti za dejstvo snaga u pozadini nego ako je u napadu. U odbrani je borbeni poredak rastresitiji, snage su razvučenije (po frontu i dubini) i dobrim delom vezane za zemljišne objekte (rejone i položaje), pa ima i manje slobodnih snaga za intervenciju; ovo snagama u pozadini daje daleko širu slobodu manevra i veći izbor pogodnih objekata za dejstvo.

Takođe će i okolnost da sopstvene snage s fronta prelaze u napad (znači da je postignuta odgovarajuća taktička ili operativna nadmoćnost) veoma pozitivno delovati na snage u pozadini, a veći stepen planskog usmeravanja i inicijative u izvođenju napadnog boja ili operacije svakako će imati svog odraza i na plansko angažovanje snaga iz pozadine (one će se normalno stavljati — makar i privremeno — pod komandu jedinica s fronta da bi se obezbedilo što uspešnije i neposrednije sadejstvo i orijentacija na prioritetne objekte).

No, ne bi trebalo zanemariti i neke činjenice koje će ozbiljno otežavati dejstva u pozadini. Tu je, pre svega, fortifikacijsko uređenje zemljišta koje će u eventualnom nuklearnom ratu biti daleko obimnije, potpunije i jače; zatim, odbrana će počivati na aktivnim dejstvima, koja će izvoditi u prvom redu oklopne rezerve iz dubine, a nisu isključene i brze intervencije vazдушnim desantima protiv snaga u pozadini; ne treba isključiti ni primenu taktičkih nuklearnih sredstava protiv snaga u pozadini, pogotovo ako agresor otkrije njihovo prisustvo i eventualnu koncentraciju. Ovo ukazuje na veliku složenost borbenih dejstava koja će izvoditi snage iz pozadine — pa i kad je protivnik u odbrani. Pri ovom ne treba zaboraviti ni iskustva iz NOR-a: najviše problema imali smo kad smo napadali na već organizovanu odbranu neprijatelja.

Iz II svetskog rata ostalo je mnogo primera uspešnog sadejstva snaga u pozadini jedinicama koje su napadale s fronta. Dejstva sovjetskih partizana u taktičkoj i operativnoj dubini Nemaca znatno su olakšavala napad jedinica Sovjetske armije; cmetan je manevar neprijatelja udarima po kolonama u pokretu, komunikacijama i izvorima snabdevanja, zauzimanjima su prelazi i uspostavljeni mostobrani pri forsiranju reka i sl.; ova aktivnost naročito je došla do izražaja tokom 1943. i 1944. godine. Za vreme savezničkog iskrcavanja i napredovanja kroz Francusku, 1944. godine, pripadnici francuskog pokreta otpora uspešnim dejstvom po komunikacijama, obeležavanjem pogodnih rejonu za spuštanje vazдушnih desanata, pokazivanjem ciljeva avijaciji, raznim diverzijama i drugim aktivnostima, vezivali su za sebe znatne nemačke snage, sprečavajući ih da se pravovremeno angažuju na frontu, što je olakšavalo i ubrzavalo dejstva savezničkih invazionih snaga.

Naš narodnooslobodilački rat u celini predstavlja bogatu riznicu vrednih borbenih iskustava o primeni partizanske taktike. No, tek u završnoj fazi rata dolazi do stabilnijih frontova i dejstva jačih snaga u pozadini neprijatelja¹ koje su orijentisane na sadejstvo snagama angažovanim u napadnim dejstvima s fronta. I do ovog perioda dolazilo je do sadejstva iz pozadine jedinicama koje su u napadu, a veoma često pri napadu na veća naseljena mesta ubacivane su pojedine jedinice, a u nekim slučajevima i aktivirane oružane grupe u napadnutim mestima (Livno, Bugojno, Bihać i dr.). Iako su to bile manje snage, njihov

¹ Potrebno je istaći da je naše ratište imalo niz specifičnosti, a jedna je i ta da su se bukvalno sve naše jedinice nalazile u pozadini neprijatelja, kao i naša slobodna teritorija koja im je služila kao baza i oslonac za zamašnja dejstva.

doprinos bio je znatno veći nego da su angažovane s fronta. Bilo je i takvih primera da su i jače snage usmeravane za udare iz pozadine. U toku V neprijateljske ofanzive, kada je drug Tito doneo odluku da se glavna operativna grupa probija na zapad, istovremeno je (21. maja 1943. god.) depešom naredio štabu Prvog bosanskog korpusa, koji se tada nalazio u centralnoj Bosni: »Naređujem da najhitnije uništite prugu Sarajevo — Brod i da krenete u pravcu Han-Pijesak — Olovo — Rogatica — Goražde radi sadejstva našim operacijama i udaranja neprijatelju u leđa...«²

Naročito su izraziti i vrlo poučni primeri planskog usklađivanja dejstava iz pozadine i s fronta krajem 1944. i u 1945. godini u završnim operacijama kada su postojali, manje-više, stabilizovani frontovi i jake snage u pozadini neprijatelja. Evo nek.h primera.

Pri napadnoj operaciji 3. armije na pravcu Osijek — Našice — Virovitica i dalje kroz Podravinu³, u napadnoj zoni operacije, a u pozadini neprijatelja, nalazili su se 6. i 10. korpus. Šesti korpus (na južnim ograncima Papuka), operativno potčinjen štabu 3. armije, dobio je zadatak da u pozadini neprijatelja sadejstvuje 3. armiji na pravcu Našice — Valpovo, dok je sadejstvo 10. korpusa (u rejonu Zdenci — Daruvar — Pakrac) planirano u fazi gonjenja neprijatelja kroz Podravinu. U ovoj operaciji, svojim uspešnim dejstvom iz pozadine, naročito se istakao 6. korpus koji je neposredno učestvovao u oslobodenju Našica, vezao za sebe znatne nemačke snage i time olakšao dejstva 3. armije. Dejstvom ovog korpusa kompromitovana je sledeća (prihvatna) linija odbrane 34. nemačkog korpusa, jer je stvorena velika breša koju je efikasno iskoristio štab 1. armije ubacivši odmah u nju 1. proletersku diviziju. Zatim je i težište napada svojih glavnih snaga sa pravca Đakovo — Sl. Brod preneo kroz ovu brešu, orijentišući ih severnim padinama Dilj-planine ka Pleternici; pri ovome je postignut visok tempo napada od 25 km dnevno, a izmanevrisani su i položaji 22. i 41. divizije neprijatelja koje su branile Posavinu.

Karakterističan je i primer u mostarskoj operaciji⁴ koju je izvodio 8. korpus februara 1945. god. Dok su snage korpusa napadale Mostar, 11. brigadi 29. divizije naređeno je da izvrši veoma dug i naporan manevar od Trnova (preko Umoljana i padina Bjelašnice — po velikom snegu i hladnoći) u rejon Konjica i da dejstvuje u pozadini neprijatelja sa zadatkom: da zatvori pravac Sarajevo — Konjic — Mostar (dolinom Neretve) i veže neprijateljske snage u Konjicu, a zatim da sprečava odstupanje neprijatelja od Mostara ka Sarajevu. Iako veoma složen, brigada je ovaj zadatak dosta uspešno izvršila: uzastopnim napadima na Konjic vezala je za sebe dosta jake neprijateljske

² Zbornik dokumenata NOR-a, VII JNA, Beograd, tom II, knjiga 9, dokument br. 208.

³ Završne operacije za oslobodenje Jugoslavije 1944—1945, VII JNA, Beograd, 1957, str. 562.

⁴ Isto, str. 459.

snage (950 ljudi), a pri odstupanju neprijatelja prema Sarajevu nanela mu je velike gubitke (samo u rejonu stanice Brđani, u toku jednog časa, ubijeno je 167 Nemaca).

U tršćanskoj operaciji,⁵ 9. korpus, u dubokoj pozadini neprijatelja, posredno je sadejstvovao snagama 4. armije i, osloncem na Trnovski Gozd i Banjšku planotu, dejstvovao na komunikacije u dolinama reka Soče i Vipave. Zatim je orijentisan ka Trstu i od 27. aprila 1945. operativno je potčinjen 4. armiji. Svojim dejstvom korpus je onemogućio manevar i međusobno potpomaganje riječke i tršćanske grupacije neprijatelja; zatim, našavši se u pozadini 97. nemačkog korpusa (koji je organizovao odbranu na liniji stare jugoslovensko-italijanske granice) olakšao je ubacivanje 43. divizije u pozadinu i izvršio njen prihvata; potom je blokirao Trst i sprečio izvlačenje nemačkih snaga na zapad i predaju savezničkim jedinicama koje su bez ikakvog otpora marševale od Pijave ka Trstu. Po spajanju sa snagama 4. armije, 9. korpus se orijentisao na zapad, oslobodivši Goricu i Tržič.

Pomenuti primeri rečito govore o vešto izvedenim, kombinovanim operacijama s fronta i iz pozadine, pri čemu se snage različite jačine planski usmeravaju da dejstvuju iz pozadine na one objekte koji u određenoj taktičko-operativnoj situaciji najviše doprinose uspehu operacije u celini a time i većem tempu napada snaga s fronta. Naša iskustva takođe potvrđuju da je efekat dejstva jedinice koja se angažuje iz pozadine višestruko veći nego ako se napada s fronta. Ovde je, pored obostranog psihološkog dejstva, važno istaći i nepovoljan taktički položaj u koji zapadne branilac, jer je ka frontu usmeren i najveći broj vatrenih sredstava (čak i u kružnoj odbrani), pa će biti prisiljen da se brani obrnutim frontom, odnosno da napušta uređene objekte za vatreno dejstvo i prihvati borbu na nepripremljenom zemljištu. Ovaj manevar remeti braniočev vatreni sistem i slabi odbranu u celini, a ukoliko je udar iznenadniji, utoliko je i pometnija veća, pa raste i izgled za potpuniji uspeh.

Kada snage iz pozadine dejstvuju bliže frontu (u taktičkoj dubini branioca) biće orijentisane na neposrednije sadejstvo snagama koje napadaju s fronta, što znači da će napadati one objekte na određenom pravcu i u određeno vreme koji su od presudne važnosti za uspešna dejstva snaga s fronta, odnosno za brži tempo napada. Normalno je pretpostaviti da će to biti objekti koji se nalaze u zahvatu glavnog pravca napada, čime se može bitno uticati na uspeh dejstva na ovom pravcu. Ne može se isključiti ni druga mogućnost (mada će to biti ređe): da se gro partizanskih snaga — ili sve — orijentišu na pomoćne pravce. To bi bilo: u posebno povoljnoj situaciji (kada se raspolaze takvom nuklearno-raketnom, avio i artiljerijskom podrškom koje obezbeđuju siguran i brz uspeh na glavnom pravcu i na čitavoj dubini operacije); zatim, kad se na glavnom pravcu angažuju snage s fronta,

⁵ Isto, str. 640.

a snage iz pozadine orijentišu na pomoćne pravce da udarima iz pozadine vežu branioca, sprečavajući mu manevar na izabrani pravac prodora; takođe i kad su nepogodni zemljišni i vremenski uslovi (napad danju, ravničasto zemljište), kad je odbrana branioca solidno organizovana i kad raspolaže jakim snagama, prvenstveno oklopnim. Sve to može uticati da se odstupi od pomenutog principa.

Potreba da se snage iz pozadine neposrednije uključe u planiranu operaciju, zahtevaće da se partizanska ili druga jedinica iz pozadine privremeno (makar i za kraće vreme) stavi pod komandu operativne jedinice koja napada s fronta; u ovom slučaju je olakšano sadejstvo, ovim jedinicama mogu se dati precizni zadaci, a i potrebni podaci o neprijatelju,⁶ u nekim situacijama može im se planirati s fronta artiljerijska i avijacijska podrška, kao i dotur vazдушnim putem kritičnih materijalnih sredstava (u prvom redu minsko-eksplozivnih) i municije.

Treba istaći da će partizanska ili druga jedinica ispoljiti najveći doprinos brzini dejstva snaga s fronta udarom iz pozadine — pa se ne sme dozvoliti (čak i ako tokom dejstva dođe do delimičnog spajanja) njeno angažovanje s fronta: ona bi se morala stalno zabacivati — kako se pomera linija fronta — i dejstvovati u bok i pozadinu neprijateljske grupacije.

Više partizanske ili operativne komande usmeravaće i one snage u pozadini koje se nalaze dalje od fronta — u operativnoj dubini neprijateljskog rasporeda (mada će imati više samostalnosti i slobode u izboru objekta, načina i vremena dejstva) na one značajne objekte neprijatelja koji mogu izraziti neposredan ili posredan uticaj na tempo planirane operacije s fronta, a ponekad će im precizirati i vreme dejstva.

Objekti dejstva snaga u pozadini mogu biti različiti: živa sila, materijalno-tehnička sredstva, komunikacije i objekti na njima, a koji će u određenoj situaciji biti najpogodniji zavisice, pored ostalog, od vremena koje je neprijatelj proveo na toj teritoriji, razvijenosti okupacionog sistema, jačine snaga i karaktera odbrane, kao i jačine snaga iz pozadine koje se mogu angažovati. Poseban uticaj na izbor objekata imaće snage s fronta, jer će se vršiti, u neku ruku, podela ciljeva između trupa, artiljerije, raketa i avijacije, s jedne strane, i snaga u pozadini, s druge. Ma sa koliko se savremenih sredstava podrške raspolagalo s fronta, ona će retko kada biti dovoljna da bi se istovremeno udarilo po svim važnijim objektima u pozadini agresora. Naravno, ukoliko se pored postojećih snaga u pozadini planira ubacivanje snaga s fronta i upotreba vazдушnih desanata, ove će snage deo zadataka preuzeti na sebe.

⁶ Iako će partizanske i druge snage u pozadini neprijatelja obično o njemu imati dosta podataka, biće im korisni i podaci dobijeni izviđanjem iz vazduha, zaplenom dokumenata, agenturnom službom i drugim izvorima koje obezbedi komanda s fronta, tim pre ako nisu duže boravile na prostoriji predstojećeg dejstva — što će biti često s obzirom na taktičku dubinu.

Imajući u vidu navedene okolnosti, a u sklopu napadne operacije s fronta koja se kombinuje sa dejstvima iz pozadine (pod uslovom da je sadejstvo dobro organizovano i da postoji neprekidna veza — radionom), snage u pozadini mogu dobiti sledeće zadatke:

dejstvo po rezervama i sledećim ešelonima branioca da bi se sprečio njihov manevar — bilo da intervenišu iz dubine ka frontu u cilju protivudara (protivnapada), prihvata, zatvaranja nuklearnih breša, osujećivanja brzih prodora napadačevih oklopnih snaga ili radi borbe sa vazдушnim desantima;

sprečavanje intervencije (rokiranja) protivničkih snaga sa rejonu i pravaca koji su manje ugroženi ili uopšte nisu napadnuti, na pravce uspešnog prodora napadačevih glavnih snaga s fronta;

neposredan napad iz pozadine na snage branioca koje istovremeno napadaju naše snage s fronta, kako bi se prisilile na odbranu obrnutim frontom, a time olakšala napadna dejstva s fronta (ovo u povoljnim okolnostima može dovesti do okruženja znatnih braniočevih snaga);

napad na rakete i artiljeriju kada se nalaze na vatrenim položajima ili u pokretu, a u cilju da se unište (zaplene) ili ometu u dejstvu;

udar po komunikacijama da bi se sprečio saobraćaj (uništenjem osetljivih objekata), uništile, razbile ili zaustavile neprijateljske trupe i transportno-slabdevačke kolone u pokretu i uništili delovi koji obezbeđuju komunikaciju. Cilj napada može biti (pogotovo ako se neposredno sadejstvuje snagama s fronta) i da se ovlada pojedinim objektima ili deonicama komunikacije (mostovima, raskršćima, tunelima, tesnacima, prevojima i sl.) kako bi se sprečio neprijatelj da ih poruši ili zapreči i održali neoštećeni do pristizanja sopstvenih snaga s fronta; ovo bi im olakšalo dejstvo i ubrzalo tempo napada;

da pri forsiranju reka u dubini neprijateljskog rasporeda udarom iz pozadine razbiju odbranu na reci, zauzmu i održe prelaze, naročito na pravcu dejstva sopstvenih glavnih snaga, odnosno spreče snage branioca koje se povlače da posednu i iskoriste reku kao pogodnu prepreku i oslonac za sledeću liniju odbrane. Partizanskim snagama moguće je postaviti i zadatak, ukoliko neprijatelj uništi prelaze ili ih na pojedinim odsecima reke nema, da pripreme sredstva (materijal) za prelaz i da odmah (ili po pristizanju snaga sa fronta) pristupe organizovanju prelaza;

da se, posle uspešno izvedenog napada s fronta i kad neprijatelj odstupa, snage iz pozadine iskoriste umesto prednjih i gonećih odreda: da udarom u bok, presretanjem na pravcima odstupanja (uz potrebna zaprečavanja i rušenja ili posedanjem važnih objekata i položaja po dubini), osujete organizovano odstupanje, nanesu gubitke ili u sadejstvu sa snagama s fronta dovedu do okruženja neprijatelja. Ako su snage u pozadini toliko jake da mogu uspešno obaviti navedene zadatke, otpašće potreba da se jedinice s fronta cepaju kao prednji i goneći odredi, već će se koristiti za još veći pritisak s fronta (u vidu gonećih kolona), sprečavajući neprijatelja da se odvoji, i tako obezbedi njegovu uništenje u sadejstvu sa snagama iz pozadine;

da držanjem slobodne teritorije, na kojoj će opraviti puteve (neke eventualno i izgraditi) paralelne sa pravcima napada snaga s fronta, ovima olakšaju i ubrzaju dejstva. Na ovaj način omogućuju se brzi i duboki prodori snaga s fronta u pozadinu protivnika ili paralelno gonjenje (ako je neprijatelj razbijen i u povlačenju na pravcima napada). Ovim se može obezbediti visok tempo napada ne samo jedinica koje su upućene preko oslobođene teritorije nego i na susednim pravcima, jer će dubokim prodorima i iznenadnom pojavom jakih kolona u svojoj pozadini neprijatelj biti prisiljen da izvlači snage sa običanih (kompromitovanih) linija — pravaca odbrane, bilo radi posedaanja povoljnih položaja po dubini ili zaustavljanja prodora;

napad na aerodrome neprijatelja, stalne ili pomoćne, koji će biti mnogo češći objekti nego u proteklom ratu — i zbog brojnosti avijacije, i zato što nuklearni rat zahteva veću rastresitost baziranja.⁷ Cilj napada može biti uništenje ljudstva, vazduhoplovne tehnike i baze (aviona, helikoptera, skladišta, hangara, poletno-sletnih staza, komandnih i drugih uređaja za navigaciju itd). Ukoliko su angažovane snage nedovoljne za napad na čitav aerodrom, mogu se napasti pojedini objekti ili izvršiti samo vatreni udar artiljerijom i minobacačima (ovim bi se naneli gubici i za određeno vreme sprečilo korišćenje aerodroma, a snage branioca ostale bez podrške). Biće situacija da snage u pozadini dobiju zadatak da zauzmu aerodrom, kako bi se neprijatelju pri povlačenju sprečilo uništenje ili oštećenje aerodromskih uređaja i aerodrom sačuvao za sopstvene potrebe;

dejstvo po skladištima municije, goriva i drugih materijalnih sredstava, udari po snabdevačkim kolonama i drugim izvorima snabdevanja, uz široko razvijena diverzantska dejstva. Ovo će remetiti sistem snabdevanja i slabiti otpor branioca, što će takođe olakšavati napadačeva dejstva s fronta;

napad na komandna mesta, centre veze, radarske i radio-relejne stanice i uređaje, stanice za navođenje avijacije i ostale elektronske i druge uređaje za vezu i komandovanje. Ovim napadima snage u pozadini mogu dezorganizovati komandovanje neprijateljskim snagama, smanjiti njihovu borbenu vrednost i istovremeno umanjiti efikasnost njihove podrške;

pripremu, obeležavanje i zaštitu rejonu pogodnih za spuštanje vazdušnog desanta, prihvata ubačenih jedinica i sadejstvo ovim snagama kada se upućuju u pozadinu neprijatelja;

prikupljanju podataka o neprijatelju i pravovremeno obaveštavanje komande s fronta, ukazujući time na ciljeve avijaciji, raketama i artiljeriji uz istovremeno osmatranje i obaveštavanje o rezultatima vatreneog dejstva ovih sredstava.

⁷ Pored stalnih (većih) aerodroma koji će biti u većoj neprijateljskoj dubini i solidnije branjeni biće veliki broj manjih (pomoćnih), obično za laku avijaciju (klipne avione i helikoptere), bliže frontu, bez posebnih hangara i uređaja za zanklanjanje aviona; oni će verovatno biti i slabije branjeni, pa će predstavljati pogodne objekte napada i za manje snage.

Navedeni zadaci i ciljevi-objekti dejstva snaga u pozadini neprijatelja samo su deo mogućnosti kojima može da obiluje kombinovana operacija (s fronta i iz pozadine) u eventualnom ratu. To je ujedno i značajan način da se doprinese većem tempu nastupanja snaga s fronta. Čak i sama činjenica da u njegovoj pozadini postoje partizanske snage, stvorice kod agresora opštu nesigurnost, zahtevaće izdvajanje znatnih snaga radi obezbeđenja, a već i to će biti određen doprinos, jer te snage neće biti angažovane na frontu. Prema tome, može se zaključiti da će dejstvo partizanskih snaga u pozadini neprijatelja znatno ubrzati tempo napada, doprineti izolaciji napadnute grupacije, a sprečavanjem manevra olakšati okruženje i uništenje snaga koje odstupaju. Ovakva dejstva biće pogodnije izvoditi na zemljištu slabije prohodnosti, sa manjim brojem upotrebljenih komunikacija koje je lakše zatvoriti — zaprečiti, kao i na ispresecanom i pošumljenom zemljištu, jer ono nudi povoljnije uslove za prikriveno kretanje, iznenadno grupisanje i udar partizanskih i drugih snaga iz pozadine, što će biti važan preduslov za uspeh u napadu.

Pukovnik
Savo ČEREČINA